

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยนี้มีการเชื่อมโยงทฤษฎีและแนวความคิดต่างๆที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลเอกสารต่างๆ โดยเน้นที่ความสำคัญของการสรุปผลที่ได้นำไปสู่ข้อเสนอแนะรูปแบบของการปรับเปลี่ยนผังพื้นที่ห้องพักอาศัยภายในหอพักนักศึกษาชาย และหญิงให้เหมาะสมกับความพึงพอใจจากการทำกิจกรรมภายในห้องพักอาศัยร่วมกัน

ดังนั้น หัวเรื่องของการทบทวนวรรณกรรมจึงสามารถลำดับได้ดังนี้

2.1 ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 การศึกษาเกี่ยวกับนโยบายและวัตถุประสงค์ของหอพักนักศึกษา

2.1.2 การศึกษาเกี่ยวกับ พระราชบัญญัติหอพักและกฎกระทรวง ,พระราชบัญญัติ

ควบคุมอาคาร

2.1.3 การศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมกับสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการเข้าพักอาศัยภายในหอพักนักศึกษา

2.1.4 การศึกษาการจัดองค์ประกอบเชิงพื้นที่ภายในห้องพักอาศัยของหอพัก

นักศึกษา

2.1.4.1 ขนาดพื้นที่ห้องพักอาศัยต่อจำนวนนักศึกษาที่ให้เข้าพักอาศัยต่อ 1 ห้อง

2.1.4.2 การจัดพื้นที่ส่วนต่างๆภายในห้องพักอาศัย และความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ

2.1.5 การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมกายภาพภายในห้องพักอาศัยของหอพักนักศึกษา (Flexible floor plan design)

2.1.6 การศึกษากระบวนการวิเคราะห์เชิงพื้นที่

2.1.6.1 การศึกษาเกี่ยวกับวิธีวิเคราะห์เปรียบเทียบผังพื้นที่ (Comparative Floor plan – Analysis)

2.1.6.2 การศึกษาวิธีประเมินอาคารภายหลังการเข้าครอบครองพื้นที่ (POE : Post Occupancy Evaluation)

2.1.7 การศึกษาเกี่ยวกับการใช้สถิติเพื่อหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for Social Science)

2.1.1 การศึกษาเกี่ยวกับนโยบาย และวัตถุประสงค์ของหอพักนักศึกษา

2.1.1.1 นโยบายในการจัดสร้างหอพักนิสิตนักศึกษา

นโยบายในการจัดหอพักนิสิตนักศึกษา (นรินทร ,2542 : 16-18) แบ่งได้เป็น 3 แนวคิดคือ

ก. แนวคิดที่ถือว่าหอพักเป็นศูนย์กลางการศึกษา นิสิตนักศึกษาอยู่ภายใต้การดูแลของอาจารย์ ภายใต้กฎระเบียบ มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาคุณธรรมไปพร้อมกับการศึกษาในมหาวิทยาลัย ดังพบได้จากกรณีมหาวิทยาลัยฮอว์ฟอร์ดและมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์

ข. แนวคิดที่ถือว่า กิจกรรมหอพักนิสิตนักศึกษาเป็นเรื่องที่นิสิตนักศึกษาต้องดูแลตนเอง มหาวิทยาลัยไม่เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย นิสิตนักศึกษาต้องมีระบบการจัดการ บริหารกันเอง อันมีผลส่งให้เกิดการจัดการหอพักในลักษณะที่เรียกว่า Fraternities และ Sororities

ค. แนวคิดที่ถือว่า การจัดโปรแกรมการศึกษาด้านสังคมถือเป็นหลักสูตรในหอพัก จัดรูปแบบหอพักให้เป็นประโยชน์สนับสนุนการเรียนการสอนมากที่สุด ซึ่งเป็นที่มาของการจัดการหอพักแบบมินิสิตนักศึกษาชาย – หญิง พักอยู่ในบริเวณเดียวกัน ดังที่มหาวิทยาลัย สแตนฟอร์ด (Winston ; Anchors and Associates ,1993 ; เยาวลักษณ์ ,2523 อ้างใน กมลเสถ ,2538)

แนวคิดการจัดการหอพักนิสิตนักศึกษา

การจัดหอพักนิสิตนักศึกษามีแนวคิดที่สำคัญที่เป็นต้นเหตุแห่งการออกแบบโปรแกรมการจัดการหอพักนิสิตนักศึกษา คือ (Grimm. 1993 : 248-258)

ก. แนวคิดการจัดการที่พักให้เป็น “ที่พักเพื่อสาระชีวิต” (thematic housing) การจัดที่พักลักษณะนี้มีความมุ่งหมายสำคัญที่จะจัดบุคคลที่มีคุณลักษณะความสามารถเท่า ๆ กันมาพักอาศัยอยู่ร่วมกัน เช่น นิสิตนักศึกษาที่มีความสนใจร่วมกัน นักเรียนทุน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อมุ่งสร้างบรรยากาศที่จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทำให้เกิดความใกล้ชิดกับผู้ที่มีความสำเร็จสูงด้วยตนเอง แต่ลักษณะของการจัดที่พักลักษณะนี้ได้มีข้อถกเถียงถึงประเด็นที่ว่า การจัดที่พักแบบเน้นความเป็นเอกพันธุ์ของกลุ่ม (homogeneous group) กับการจัดที่พักแบบเน้นความหลากหลายของกลุ่ม (heterogeneous group) ว่าจะมีส่งผลต่อตัวนิสิตนักศึกษาได้หลากหลายแง่มุม

ข. แนวคิดการจัดการที่พักให้เป็น “ที่พักเพื่อการศึกษาาร่วมกัน” (coeducational housing) การจัดที่พักลักษณะนี้เกิดจากการที่มีการเรียกร้องให้จัดที่พักให้เป็น “ธรรมชาติ” ในการที่จะช่วยกันศึกษาไม่แยกด้วยเพศ จึงมีหลายมหาวิทยาลัยทดลองจัดที่พักในลักษณะที่มีอาคารที่พักชาย-หญิง เชื่อมต่อกัน มีบางส่วนที่ใช้สิ่งอำนวยความสะดวกร่วมกัน เช่น ห้องอาหาร ส่วนการบริการ เป็นต้น

ค. แนวคิดการจัดการที่พักเป็น “ศูนย์ศึกษาและอาศัย ” (living – learning centers) การจัดที่พักลักษณะนี้เริ่มที่มหาวิทยาลัยมิชิแกน ประมาณปี ค.ศ. 1960 โดยมีความมุ่งหมายที่จะจัดที่พัก

เพื่อให้โอกาสนิสิตนักศึกษาได้ใช้ความพยายามศึกษาเล่าเรียนได้อย่างเต็มกำลังความสามารถ โดยปราศจากอุปสรรคขวางกั้นใด ๆ แนวคิดการจัดที่พักแบบศูนย์ศึกษาและอาศัยเป็นแนวคิดที่สนับสนุนประสบการณ์การเรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนรู้ตามอัธยาศัย ส่วนประกอบสำคัญของการจัดที่พักแบบนี้คือ

1. มีโปรแกรมเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาตามความต้องการของนิสิตนักศึกษา
2. มีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้และประสบการณ์คอยจัดการโปรแกรม
3. สิ่งอำนวยความสะดวกทุกประการถูกออกแบบมาเพื่อสนองตอบต่อกลุ่มผู้พักอาศัย

เป็นสำคัญ

ง. แนวคิดการจัดที่พักเป็น “ที่พักแห่งความร่วมมือร่วมใจ” (co-op housing) การจัดที่พักลักษณะนี้เป็นการจัดที่พักภายในมหาวิทยาลัย แต่นิสิตนักศึกษาที่พักอาศัยจะต้องร่วมมือร่วมใจประสานสามัคคีจัดการบริหารงานกันเองภายใน การจัดที่พักลักษณะนี้เป็นที่ดึงดูดใจมากสำหรับนิสิตนักศึกษาที่มีรายได้น้อย ซึ่งพวกเขาจะต้องช่วยกันทำงาน นับตั้งแต่การทำความสะอาด การดูแลทั่วไป ปัจจัยสำคัญของการจัดที่พักลักษณะนี้ขึ้นอยู่กับผู้นำเป็นสำคัญ ส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนในการจัดการ การจัดที่พักลักษณะเช่นนี้มีการจัดที่มหาวิทยาลัยฟลอริดา (University of Florida) แต่ต่อมาก็ต้องปิดหอพักที่ให้นิสิตนักศึกษาจัดการกันเองลง เพราะไม่มีนิสิตนักศึกษาเข้าร่วม

จ. แนวคิดการจัดที่พักเป็นแบบ “ระบบชุมชนย่อย” (house system) การจัดที่พักลักษณะนี้ เป็นการจัดที่พักเน้นการสร้างชุมชนหรือกลุ่มย่อย ๆ ภายในอาคารที่พักที่มีอยู่แล้วโดยอาจจะแบ่งเป็นหน่วยย่อยประมาณกลุ่มละ 40-80 คน แล้วตั้งชื่อกลุ่ม การจัดกลุ่มลักษณะเช่นนี้จะช่วยทำให้เกิดความสัมพันธ์ภายในกลุ่มได้ง่ายขึ้น และกลุ่มนี้สามารถเปลี่ยนแปลงและสร้างขึ้นมาใหม่ได้ทุกภาคเรียน มีการทดสอบจัดที่พักลักษณะเช่นนี้ที่มหาวิทยาลัยแห่งรัฐไอโอวา (Iowa State University) เมื่อประมาณปี ค.ศ. 1949 และมีการจัดเช่นเดียวกันที่ มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford University)

ประเภทของหอพักนิสิตนักศึกษา

หอพักนักศึกษาในต่างประเทศ โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกา มีหอพักหลายประเภท แต่ละประเภทก็มีรูปแบบในการบริหารและความเป็นอยู่ของนักศึกษาผู้พักอาศัยแตกต่างกัน ประเภทของหอพักนักศึกษาที่เป็นแบบอย่างของหอพักนักศึกษาในประเทศต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้

ดอร์มิตอรี (dormitory) เป็นหอพักรุ่นแรกที่มีการสร้างหอพักทั้งในประเทศสหรัฐอเมริกา และในประเทศไทย หอพักประเภทนี้เป็นหอพักที่มีขนาดเล็ก สถาบันอุดมศึกษาได้จัดสร้างขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการนักศึกษาในด้านที่พัก อาหาร และการอบรมระเบียบวินัยนักศึกษา

เรสิเดนซ์แฮล (residential hall) เป็นหอพักนิสิตนักศึกษาขนาดใหญ่สามารถรับนักศึกษาเข้าพักอาศัยได้มากกว่า 1,000 คน หอพักประเภทนี้มีบุคลากรซึ่งรับผิดชอบดำเนินงานหอพักสองฝ่ายคือ ฝ่ายจัดการด้านที่พักและอาหาร และฝ่ายที่ปรึกษา ซึ่งมีหน้าที่ดูแลให้ความช่วยเหลือ และ

ให้คำแนะนำแก่นักศึกษา จึงทำให้การพัฒนานักศึกษาในหอพักได้ผลดี

แฟรเทอรินิที (fraternity) เป็นหอพักนักศึกษาชาย ซึ่งได้เริ่มก่อตั้งขึ้นเป็นครั้งแรก ในปี ค.ศ. 1776 ซึ่งเป็นปีที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ประกาศอิสรภาพในวันที่ 4 กรกฎาคม ต่อมาในวันที่ 5 ธันวาคม ผู้ปกครองนักศึกษากลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ที่มีฐานะดีได้รวบรวมเงินจัดตั้งหอพักนักศึกษาขึ้นหลังหนึ่งที่วิทยาลัยวิลเลียมและแมรี (William and Mary College)

เซอรอริที (sorority) เป็นหอพักที่มีลักษณะการก่อตั้งและวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับแฟรเทอรินิที แต่เป็นหอพักสำหรับนักศึกษาหญิงซึ่งตั้งขึ้นแห่งแรกที่มหาวิทยาลัยเวอร์มอนท์ (the University of Vermont) ในปี ค.ศ. 1875 โดยตั้งชื่อสมาคมว่า ไฟ เบตา แคปปา (Phi Beta Kappa) เช่นเดียวกับสมาคมแรกของหอพักนักศึกษาชาย

หอพักประเภทช่วยเหลือกันเอง (cooperative housing) เป็นหอพักประเภทประหยัดที่นักศึกษาต้องช่วยกันดำเนินกิจการของหอพักเองทั้งหมด นักศึกษาจึงมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก นักศึกษาที่พักอาศัยในหอพักประเภทนี้ ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาที่มาจากรอบครัวที่ยากจนหรือนักศึกษาที่ต้องทำงานช่วยเหลือตนเอง

หอพักสหศึกษา (coeducational housing) เป็นหอพักที่นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงพักอาศัยอยู่ในหอเดียวกัน ซึ่งมี 3 รูปแบบคือ

ก. เป็นหอพักขนาดใหญ่ที่มีสองอาคาร โดยมีห้องอาหารอยู่ระหว่างกลางนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง พักอาศัยอยู่ในแต่ละอาคาร แต่ใช้ห้องอาหารร่วมกัน

ข. นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง พักอยู่ในอาคารเดียวกัน แต่อยู่คนละชั้นของอาคาร โดยใช้ห้องอาหารและสิ่งอำนวยความสะดวกในหอพักร่วมกัน

ค. นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง พักอยู่ในชั้นเดียวกัน แต่พักอยู่คนละห้อง และใช้ห้องอาหารและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ร่วมกัน

หอพักสำหรับผู้เรียนประจำ (residential college) เป็นหอพักที่ได้รับแนวความคิดเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย ที่ได้ผู้เรียนอยู่ประจำจากประเทศอังกฤษ เป็นหอพักที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งอาจเป็นอาคารสองถึงสี่หลังติดกัน ภายในอาคารมีที่ทำการของคณะวิชา ชั้นเรียน ห้องทำงานของอาจารย์ ห้องสมุดที่พักอาศัยของอาจารย์ และของนักศึกษา หอพักประเภทนี้มุ่งให้การศึกษอบรมแก่นักศึกษา ทั้งทางด้านการศึกษาวิชาชีพ ทักษะในสังคมและจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ

ห้องเช่าในวิทยาเขต (University Apartments) เป็นอาคารที่มีลักษณะเป็นห้องแถวสองชั้น สร้างขึ้นในบริเวณวิทยาเขตเพื่อให้นักศึกษาที่มีครอบครัว เช่าพักอาศัย และได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างสะดวกสบาย โดยมหาวิทยาลัยคิดค่าเช่าห้องพักถูกกว่าห้องพักของเอกชน

หอพักภายนอกวิทยาเขต (off campus housing) อาจเป็นหอพักหรือบ้านเช่าของเอกชน ซึ่งตั้งอยู่ภายนอกวิทยาเขต สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหอพักเอกชนที่อยู่

ใกล้เคียงไว้บริการแก่นักศึกษา (สำเนาฯ ขจรศิลป์. 2537 : 168 -171)

2.1.1.2 วัตถุประสงค์ในการจัดสร้างหอพักนิสิตนักศึกษา

หอพักเป็นสถานที่แห่งหนึ่งที่จะต้องจัดสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษา โอ ลเซน (George R.Olsen อ้างใน มนตรี ,2542) ได้ระบุวัตถุประสงค์ของหอพักไว้ ดังนี้

“...เพื่อผลสัมฤทธิ์ในระดับสูงสุดทางด้านวิชาการและการพัฒนาเอ็กัตบุคคล เป็น วัตถุประสงค์ที่สถาปนาขึ้นไว้แล้วอย่างมั่นคง ของระบบที่พักอาศัยของมหาวิทยาลัยของเรา ข้าพเจ้า จึงมีความปรารถนาอย่างจริงใจที่จะได้เป็นวัตถุประสงค์นี้ สามารถจะทำให้สำเร็จตามเป้าหมายทาง หน่วยที่พักอาศัยได้พยายามอย่างยิ่งยวดในการธำรงรักษาสภาพแวดล้อมของหอพักให้ดำเนินไปตาม วัตถุประสงค์นั้น หอพักจะให้บริการที่อยู่อย่างดีเยี่ยม ที่รับประทานอาหาร พร้อมด้วยบริการที่ได้ ให้แก่นักศึกษาจากเจ้าหน้าที่ที่มีความสามารถ ตลอดจนให้บริการให้คำปรึกษาแนะแนวจากผู้ที่ได้รับ การฝึกฝนอบรมมาโดยตรง”

สำหรับวัตถุประสงค์ของหอพักในสหรัฐอเมริกา นั้น จากการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่วัตถุประสงค์ คือ ให้เป็นที่พักอาศัย เพื่อส่งเสริมการศึกษาทางวิชาการ เพื่อพัฒนาบุคคล เพื่อประชาสัมพันธ์และ เพื่อดูแลวินัยนักศึกษา (Mueller ,1961 อ้างใน มาณี ,2543) สำหรับมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ส่วน ใหญ่จะมองเห็นหอพักเป็นเพียงที่สำหรับนิสิตนักศึกษานอนเท่านั้นเอง ระเบียบหรือการมีกฎหอพักโดย แท้จริงก็เป็นเพียงต้องการรักษาระเบียบและความสงบของหอพักมากกว่าที่จะตั้งใจฝึกความเป็นผู้นำ ของผู้ที่มาเป็นกรรมการหอพัก (วัลลภา ,2530 อ้างใน มาณี ,2543)

วัตถุประสงค์โดยทั่วไปของหอพักนิสิตนักศึกษา อาจมีความแตกต่างกันตามปรัชญาการ อุดมศึกษาของแต่ละสถาบัน แต่มีลักษณะโดยสรุปดังนี้

- ก. เพื่อให้บริการทางด้านที่พักอาศัยที่สะดวกปลอดภัยแก่นักศึกษาที่มาจากภูมิลำเนาอื่นๆ
- ข. เพื่อบริการอาหารที่มีคุณภาพถูกสุขลักษณะและมีราคาถูกแก่นักศึกษา
- ค. เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้การสอนภายนอกชั้นเรียนให้นักศึกษาและให้ความ สะดวกแก่นักศึกษาในการเล่าเรียน
- ง. เพื่อช่วยเสริมสร้างทักษะทางสังคมให้นักศึกษา
- จ. เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะในด้านประชาธิปไตยให้นักศึกษา
- ฉ. เพื่อช่วยให้นักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อการนันทนาการ การเล่นกีฬา เพื่อสุขภาพอนามัยและ พัฒนานักศึกษาในด้านร่างกาย
- ช. เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาให้ร่วมกันทำกิจกรรมที่เสริมสร้างและพัฒนานักศึกษาในด้านการ ปรับตัวเข้ากับชีวิตประจำวัน และเสริมสร้างคุณธรรมให้นักศึกษา
- ซ. เพื่อช่วยให้นักศึกษาได้มีโอกาสได้รับการพัฒนาให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์

(สำเนา ,2525 อ้างใน มนตรี ,2542)

สรุป การจัดตั้งหอพักเพื่อบริการแก่นักศึกษาโดยทั่วไปมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การอำนวยความสะดวกให้กับนักศึกษา ที่มีสถานที่พักเดิมไม่สะดวกต่อการเดินทางมายังสถานศึกษา โดยเฉพาะปรัญญาการศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ที่มีเป้าหมายของภาพ"บัณฑิตนักปฏิบัติ" จึงต้องใช้เวลาภายหลังการเรียนเพื่อทำงานปฏิบัติ ซึ่งการเดินทางกลับที่พักโดยเฉพาะนักศึกษาที่มีที่พักไกลจากมหาวิทยาลัย รวมไปถึงการมีพื้นที่พักอาศัยที่ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานนอกเวลาเรียน อาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพทางการศึกษาของนักศึกษา

สำหรับแนวคิดของการจัดตั้งหอพักเอกชนในฐานะเป็นส่วนสนับสนุนการศึกษาโดยเฉพาะในภาคปฏิบัติ จากการเอื้อประโยชน์ทางด้านกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก (ขนาดของพื้นที่ , เครื่องเรือน , อุปกรณ์เชื่อมต่ออื่นๆ) แล้ว ยังเป็นส่วนช่วยในการพัฒนาด้านสภาพจิตใจ (ความรับผิดชอบ ,การปรับตัวในการอยู่ร่วมกัน ,ความเอื้อเฟื้อ ,ความมีวินัย) อีกด้วย

Variables : นโยบายและวัตถุประสงค์หลักของการสร้างหอพัก (มุ่งประเด็นเป็นส่วนสนับสนุนการศึกษา และส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตใจ การปรับตัว)

2.1.2 การศึกษาพระราชบัญญัติหอพัก ,กฎกระทรวง และพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร

“หอพัก” หมายถึงสถานที่ที่จัดขึ้นเพื่อรับผู้พักตามพระราชบัญญัตินี้ (พรบ.หอพักพ.ศ.2507)

“ผู้พัก” หมายความว่า ผู้ซึ่งอยู่ในระหว่างการศึกษาตามที่กำหนดในกฎกระทรวงและเข้าอยู่ในหอพักโดยให้ทรัพย์สินตอบแทน (พรบ.หอพักพ.ศ.2507)

“อาคารอยู่อาศัย ” หมายความว่า อาคารซึ่งโดยปกติบุคคลใช้อาศัยได้ทั้งกลางวันและกลางคืนไม่ว่าจะเป็นการอยู่อาศัยอย่างถาวรหรือชั่วคราว (พรบ.ควบคุมอาคารพ.ศ.2522)

ข้อกำหนดด้านกายภาพภายในห้องพัก

กฎกระทรวงฉบับที่ 55 (พรบ.ควบคุมอาคารพ.ศ.2522)

ข้อ 20 ห้องนอนในอาคารให้มีความกว้างด้านแคบที่สุดไม่น้อยกว่า 2.50 เมตร และ มีพื้นที่ไม่น้อยกว่า 8 ตารางเมตร

- ห้องนอนระดับพื้นห้องถึงฝ้าเพดานไม่ต่ำกว่า 2.40 เมตร และห้องน้ำไม่ต่ำกว่า 2.20 เมตร และช่องระบายอากาศอย่างพอเพียง

- ขนาดห้องน้ำกว้างไม่น้อยกว่า 0.90 เมตร พื้นที่รวมไม่น้อยกว่า 1.40 เมตร

- ภายในห้องพักจะต้องมีช่องที่สามารถรับแสงสว่างจากธรรมชาติ และช่องระบายอากาศอย่างเพียงพอ

- ในส่วนของพื้นที่บริเวณระเบียง จะต้องมีความกว้างอย่างน้อย 1.00 เมตร

- ภายในห้องพักจะต้องมีช่องระบายลมให้เพียงพอเมื่อปิดประตูทั้งหมด
- ภายในห้องพักจะต้องมีพื้นที่ของช่องประตู หน้าต่าง และช่องลมรวมกันไม่น้อยกว่า 10% ของพื้นที่ห้องนั้น (อ้างอิงข้อบัญญัติท้องถิ่น)

- หอพัก ถือเป็นอาคารพักอาศัยรวมซึ่งมีข้อพิจารณาตามกฎหมายกระทรวง 55 คือ ขนาดของห้องของอาคารพักอาศัยรวมแต่ละห้องต้องมีขนาดไม่น้อยกว่า 20 ตร.ม. และระยะตั้งจากพื้นถึงพื้นสำหรับอาคารพักอาศัยรวมต้องไม่น้อยกว่า 2.60 เมตร

Variables : ห้องกว้างไม่น้อยกว่า 2.5 เมตร, ห้องน้ำกว้างไม่น้อยกว่า 0.90 เมตรและพื้นที่ห้องน้ำรวมไม่น้อยกว่า 1.4 ตารางเมตร, ระเบียงกว้างอย่างน้อย 1.00 เมตร, มีการระบายอากาศเพียงพอ (แม้ว่าขนาดห้องของอาคารพักอาศัยรวมต้องไม่น้อยกว่า 20 ตารางเมตร แต่เนื่องจากต้องการให้กลุ่มตัวอย่างมีการกระจายตัว การเลือกกรณีศึกษาจึงพยายามให้มีพื้นที่ต่ำกว่าข้อกำหนดน้อยที่สุด)

2.1.3 การศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมกับสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการเข้าพักอาศัยภายในหอพักนักศึกษา

มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ มีความสัมพันธ์กับบุคคลหรือกลุ่มสังคมที่เป็นองค์กรหรือสถาบันตามบทบาทหน้าที่ โดยเป็นไปตามความจำเป็นและตามจุดหมายของบุคคลนั้น ตามการคาดหมายในอนาคตและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือประสบการณ์ในอดีตของแต่ละบุคคลที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อพฤติกรรมและการรับรู้สภาพแวดล้อม งานออกแบบสภาพแวดล้อมกายภาพจึงต้องมีความสอดคล้องกับประสบการณ์ในอดีตของบุคคลหรือกลุ่ม หากมีหลายกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมนั้น จะต้องนำประสบการณ์ในอดีตของบุคคลต่าง ๆ มาเป็นข้อพิจารณาการออกแบบด้วย ดังนั้นหลักในการออกแบบจึงเน้นไปที่ความสำคัญของการจัดระเบียบสภาพแวดล้อมกายภาพเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพขึ้น ดังเช่นทฤษฎีเกสตัลต์ กล่าวว่า ทั้งหมดย่อมมากกว่าผลรวมขององค์ประกอบ คือ หลักรูปทรงที่ง่าย ชัดเจน และหลักรูปทรงที่มีลักษณะปิดล้อม ซึ่งบุคคลมีแนวโน้มที่จะรับรู้สิ่งต่างๆ ในลักษณะที่สมบูรณ์โดยการปิด หลักความเปรียบต่าง คือ หลักการรับรู้ภาพและพื้นที่ในรูปทรง ขนาด หรือองค์ประกอบของรูปทรง หลักความกลมกลืนและหลักจังหวะ เป็นหลักการรวมกลุ่มขององค์ประกอบที่เกิดจากความคล้ายคลึงกันความใกล้ชิดกันและความต่อเนื่องกัน

มนุษย์จะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ใดที่หนึ่งเพื่อประกอบกิจกรรมตามความต้องการของตนและตามความเหมาะสม มนุษย์จึงมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมกายภาพ สัมพันธ์กับมนุษย์ด้วยกัน และจะมีการกระทำต่อกันเสมอ ส่วนในกรณีที่จะต้องมีการอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก ย่อมจะต้องมีปัญหาก่เกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกัน ดังนั้นกลไกสำคัญของการช่วยควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ที่จะเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่มนุษย์จะต้องอยู่ร่วมกันนั้น ได้แก่

- ความต้องการมีอาณาเขตครอบครอง (Territoriality)
- พฤติกรรมที่เว้นว่างส่วนบุคคล (Personal Space Behavior)
- ภาวะความเป็นส่วนตัว (Privacy)

ความต้องการมีอาณาเขตครอบครอง (Territoriality)

ความต้องการมีอาณาเขตครอบครอง (Territoriality) ของมนุษย์นั้น ขึ้นอยู่กับบทบาททางสังคมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล อีกทั้งยังมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมตามความต้องการ โดยการจัดระเบียบหรือการปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม เพื่อช่วยลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้จากการรุกรานเข้าไปในอาณาเขตครอบครองของบุคคลอื่น โดยที่ผู้บุกรุกไม่ได้มีบทบาท หรือหน้าที่เกี่ยวข้องกับอาณาเขตดังกล่าว ซึ่งขอบเขตของอาณาเขตครอบครองแบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ

1. อาณาเขตที่เว้นว่างส่วนบุคคล คือ อาณาเขตรอบตัวบุคคล ซึ่งนับว่าเป็นอาณาเขตที่บุคคลรู้สึกอ่อนไหวเป็นพิเศษ มีอยู่รอบตัวเราเสมอ และมักรวมถึงบริเวณใกล้ชิดกับตัวเรา หรือ ที่ Stea (อ้างใน วิลลิสท์, 2541) เรียกว่า หน่วยอาณาเขต (territorial unit) ด้วย เช่น บริเวณโต๊ะที่เรานั่งทำงาน บริเวณประตูที่ยามเฝ้า บริเวณที่ทำงานของพยาบาลประจำชั้น ฯลฯ

2. อาณาเขตส่วนบุคคล เป็นอาณาเขตที่ส่วนบุคคล และอาณาเขตอื่นๆ ที่เราใช้เป็นประจำ และเป็นส่วนที่ต่อเนื่องจากที่เว้นว่างส่วนบุคคล เป็นอาณาเขตที่เรามีความคุ้นเคยเป็นพิเศษ เช่น บ้าน ที่ทำงาน ร้านค้า เป็นต้น อาณาเขตนี้มีขอบเขตที่ชัดเจนพอสมควร และการยึดครองเป็นไปในลักษณะค่อนข้างถาวรหรือค่อนข้างสม่ำเสมอ ซึ่งคล้ายกับอาณาเขตบ้านหรือถิ่น (home) ของ Lyman และ Scott นั่นเอง

3. อาณาเขตสาธารณะทั่วไปและอาณาเขตส่วนบุคคลอื่นๆ ที่เราไม่ได้ใช้เป็นประจำ และไม่มี ความคุ้นเคยมากนัก เช่น เขตของเมืองที่บุคคลไม่ได้ไปบ่อยนัก บ้านเพื่อน หรือ ญาติที่นานๆจะไปเยี่ยม อาณาเขตดังกล่าวจึงไม่มีขอบเขตที่ชัดเจน

อาณาเขตทั้ง 3 ประเภทตามที่ วิลลิสท์, 2541 ได้แบ่งไว้จะเห็นได้ว่า อาณาเขตที่เว้นว่างส่วนบุคคลเป็นอาณาเขตที่มีความชัดเจนมากที่สุด และมีความสำคัญต่อบุคคลมากที่สุด ซึ่งมีบทบาทโดยตรงต่อการใช้สภาพแวดล้อมกายภาพซึ่งจะเป็นการชี้นำถึงแนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมด้วย

พฤติกรรมที่เว้นว่างส่วนบุคคล (Personal Space Behavior)

พฤติกรรมที่เว้นว่างส่วนบุคคล (Personal Space Behavior) คือ การรักษาระดับให้เกิดความสัมพันธ์หรือการกระทำต่อกันให้เหมาะสม ขนาดและรูปทรงของที่เว้นว่างส่วนบุคคลนั้นไม่แน่นอนตายตัว มักแปรเปลี่ยนไปตามตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ สภาพแวดล้อมกายภาพและลักษณะของกิจกรรมการกระทำต่อกัน แนวทางการออกแบบที่พิจารณาตามพฤติกรรมที่เว้นว่างส่วนบุคคลแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ

- ประเด็นที่ 1 จัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดึงดูดบุคคลเข้าหากันหรือแยกออกจากกัน
- ประเด็นที่ 2 จัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพตามระดับความต้องการข่าวสารที่บุคคลได้รับหรือส่งออก โดยเฉพาะข่าวสารการติดต่อสื่อสารผ่านทางสายตาต่อกัน

ภาวะความเป็นส่วนตัว (Privacy)

ภาวะความเป็นส่วนตัว (Privacy) เป็นการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับบุคคลอื่นๆ โดยการควบคุมขอบเขตระหว่างบุคคลอย่างเหมาะสม และสามารถที่จะปรับให้เกิดภาวะเป็นส่วนตัวตามที่ต้องการในสภาพการณ์ต่างๆ กันได้ แนวทางการออกแบบสภาพแวดล้อมให้เกิดภาวะเป็นส่วนตัว ประกอบด้วยหลักสำคัญ คือ การจัดสภาพแวดล้อมกายภาพที่ช่วยให้บุคคลสามารถปรับการเปิดหรือปิดตนเองจากการเข้าถึงของบุคคลอื่นได้ตามความต้องการ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดผังพื้นที่แบบเปิด และการจัดพื้นที่เอนกประสงค์ เช่น การลดความหนาแน่นของพื้นที่ใช้สอย การลดขนาดพื้นที่ใช้สอยร่วมโดยแยกเป็นส่วนใช้สอยย่อยๆ การหลีกเลี่ยงการจัดพื้นที่โล่งๆ ที่ไม่มีใครเป็นเจ้าของ และการแยกระหว่างอาณาเขตบริเวณส่วนตัวกับอาณาเขตสาธารณะให้ชัดเจน

จากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับผู้พักอาศัยในหอพักดังกล่าว หากมีการจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการทางพฤติกรรมของผู้พักอาศัยที่มีคุณลักษณะแตกต่างกัน จะทำให้ผู้พักอาศัยเกิดความพึงพอใจต่อการใช้สอยในสภาพแวดล้อมกายภาพ และจะเป็นแรงเสริมให้มีการใช้อาคารอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นทฤษฎีที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมให้มีความน่าอยู่อาศัย (นรินทร ,254 6 : 22-24 อ้างใน วิมลสิทธิ์ ,2541)

สรุป การศึกษาเรื่องพฤติกรรมกับสภาพแวดล้อมของการอยู่อาศัยร่วมกันสำหรับกลุ่มบุคคลแล้ว มีปัจจัยที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อผู้พักดังนี้ คือ

- ความต้องการมีอาณาเขตครอบครอง การมีอาณาเขตครอบครองที่ชัดเจนของแต่ละบุคคล ส่วนหนึ่งและ อาณาเขตครอบครองร่วมกันอีกส่วนหนึ่ง จะสามารถทำให้ผู้พักสามารถทำกิจกรรมส่วนตัวและกิจกรรมร่วมได้โดยไม่รู้สึกรังเกียจการล่วงล้ำความเป็นส่วนตัว
- พฤติกรรมที่เว้นว่างส่วนบุคคล ขึ้นกับระดับของความสัมพันธ์ของผู้พักซึ่งสามารถปรับระดับได้ตามความเหมาะสมระหว่างบุคคล
- ภาวะความเป็นส่วนตัว การสร้างสภาวะความเป็นส่วนตัวโดยเฉพาะพื้นที่แบบเปิด(Open plan) นั้น การสร้างรูปแบบของ Home base หรือการจัดพื้นที่ใช้สอยย่อยๆ ที่ทำให้ผู้พักสามารถเลือกโอกาสเปิดหรือปิดสร้างสภาวะการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้พักได้ตามสถานการณ์ จะสามารถกำหนดสภาวะของสมาธิในการทำงานได้จากพื้นที่สาธารณะ

Variables : กิจกรรมและพฤติกรรมผู้พักอาศัย –ขอบเขตของพื้นที่ใช้สอยส่วนบุคคล /ส่วนรวม

ในแต่ละช่วงเวลาของวัน

2.1.4 การศึกษาการจัดองค์ประกอบเชิงพื้นที่ภายในห้องพักอาศัยของหอพักนักศึกษา

2.1.4.1 การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องพักนิสิตนักศึกษา ในอาคารพักอาศัย ประเภทห้องพักนิสิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยรัฐบาล

ก.) ขนาดพื้นที่ห้องพักของนิสิตนักศึกษา

โดยปกติแล้วกิจกรรมหลักในพื้นที่ห้องพัก คือ การนอน การศึกษา การอ่านหนังสือ การแต่งตัว การเก็บของ การพักผ่อนสนุกร่วมกับเพื่อนๆหรือแขก การนั่งจับกลุ่มและการศึกษาร่วมกัน ในการออกแบบเพื่อความประหยัดควรใช้พื้นที่เดียวกันสำหรับกิจกรรมที่ต่างกัน เมื่อไม่ได้กระทำกิจกรรมในเวลาเดียวกัน

สถาบัน Central Building Research Institute (อ้างใน อภิชาติ ทรงเจริญ,2529) ได้กำหนดขนาดพื้นที่ใช้สอยต่อนิสิตนักศึกษาของห้องพักในอาคารหอพักนิสิตนักศึกษาไว้เป็นหลักเกณฑ์ ดังนี้

- ห้องพัก 3 คน ให้ใช้พื้นที่ 5.6-6.0 ตารางเมตร ต่อนิสิตนักศึกษาหนึ่งคน
- ห้องพัก 2 คน ให้ใช้พื้นที่ 5.9-6.3 ตารางเมตร ต่อนิสิตนักศึกษาหนึ่งคน
- ห้องพักเดี่ยว ให้ใช้พื้นที่ 6.6-6.9 ตารางเมตร ต่อนิสิตนักศึกษาหนึ่งคน

ขนาดของห้องพักในอาคารหอพักนิสิตนักศึกษา จะต้องมีส่วนกว้าง หรือส่วนยาวไม่ต่ำกว่า 2.50 เมตร และพื้นที่โดยรวมของห้องพักจะต้องไม่น้อยกว่า 9.00 ตารางเมตรต่อห้องพัก

จากการศึกษาวิจัยของอภิชาติ ทรงเจริญ(2529) ถึงความพึงพอใจของนิสิตนักศึกษา ต่อขนาดความกว้างภายในห้องพัก พบว่า นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ต้องการให้ขนาดความกว้างของห้องพักมีขนาด 4.20 เมตร 4.00 เมตร และ 3.50 เมตร ตามลำดับ ทั้งนี้เพราะนักศึกษาเหล่านี้มีความคิดที่ว่า ห้องพักที่กว้างนั้นจะมีความยืดหยุ่นในการจัดเฟอร์นิเจอร์หรือครุภัณฑ์ภายในห้องพักได้ดีกว่าห้องพักที่แคบ แต่ขนาดความกว้างของห้องพักและความยืดหยุ่นในการจัดเฟอร์นิเจอร์หรือครุภัณฑ์ในห้องพักยังขึ้นอยู่กับปริมาณความหนาแน่นของจำนวนนิสิตนักศึกษาในห้องพักอีกด้วย กล่าวคือ สำหรับห้องพักที่มีขนาดความกว้างเท่ากัน นิสิตนักศึกษามีแนวโน้มที่พอใจห้องพักที่มีความหนาแน่นของนิสิตนักศึกษาในห้องพักที่น้อยกว่า และห้องพักที่มีความหนาแน่นของนิสิตนักศึกษาที่อาศัยในห้องพักที่น้อยกว่าจะมีความยืดหยุ่นในการจัดเฟอร์นิเจอร์หรือครุภัณฑ์ภายในห้องพักที่ดีกว่า

ข.) จำนวนของนิสิตนักศึกษาในแต่ละห้องพัก

จากการศึกษาวิจัยของ อภิชาติ ทรงเจริญ(2529) ถึงความพึงพอใจของนิสิตนักศึกษา ต่อจำนวนของเพื่อนร่วมห้องพัก พบว่า นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มีความต้องการอาศัยอยู่ห้องพักละ 2 คน แต่ในกรณีที่ห้องพักมีขนาดความกว้างและพื้นที่ภายในห้องพักมาก ดังเช่น หอพักนิสิตนักศึกษา

มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตกำแพงแสน พบว่า นิสิตนักศึกษาที่มีความต้องการอาศัยอยู่ห้องละ 3-4 คน โดยปริมาณพื้นที่ใช้สอยต่อผู้พักอาศัยหนึ่งคน จะอยู่ในช่วง 5.6 – 6.9 ตร.ม.

โดยทั่วไปแล้วจำนวนเพื่อนร่วมห้องพักในอาคารหอพักนิสิตนักศึกษามักจะมีจำนวนไม่เกิน 4 คนต่อห้องพัก ทั้งนี้จากการศึกษาของสถาบัน Central Building Research Institute พบว่า

- นิสิตนักศึกษาจำนวนมากกว่า 80 % ชอบอยู่อาศัยในห้องพักเพียงคนเดียว โดยได้ให้เหตุผลสนับสนุนว่า การอยู่อาศัยในห้องพักเพียงคนเดียว จะทำให้เกิดความเป็นส่วนตัว และความเป็นอิสระในการอยู่อาศัยมากกว่าการอยู่อาศัยในห้องพักห้องละจำนวนหลายๆ คน
- นิสิตนักศึกษาชายเพียง 24 % และนิสิตนักศึกษาหญิงเพียง 10 % ที่ชอบอยู่อาศัยในห้องพักห้องละ 2 คน โดยให้เหตุผลสนับสนุนจากนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ว่า การอยู่อาศัยในห้องพักจำนวนห้องละ 2 คน จะทำให้เกิดผลดีในการสร้างมิตรภาพและการเพิ่มความสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนๆ

ค.) การจัดเฟอร์นิเจอร์ภายในห้องพักของนิสิตนักศึกษา

ในการศึกษาผลกระทบทางด้านสังคมวิทยาจากการจัดเฟอร์นิเจอร์ภายในอาคารนั้น Sommer (อ้างใน อภิชาติ ,2529) พบว่า ในแคว้น Wales และเขต Western Canada อาคารสถาบันต่างๆ เช่น หอพักนิสิตนักศึกษา หรือโรงพยาบาล เจ้าหน้าที่จะเป็นผู้จัดเครื่องเรือนโดยคำนึงถึงความสะดวกสบายในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เป็นหลัก มิได้คำนึงถึงพฤติกรรมและความต้องการผู้ใช้ เช่น แทนที่จะจัดเก้าอี้เป็นกลุ่มให้เหมาะกับการบำบัดรักษาหรือสะดวกในการนั่งพูดคุยของญาติที่มาเยี่ยม เจ้าหน้าที่กลับจัดเก้าอี้เป็นแถวยาวเพื่อให้ง่ายต่อการทำความสะอาดหรือเคลื่อนย้าย ทำให้เมื่อมีการใช้งานจริงผู้ใช้อาคารจะทำการเคลื่อนย้ายเก้าอี้ตามความต้องการในการใช้งานจึงเกิดความไม่เป็นระเบียบขึ้นภายในอาคาร และถ้าผู้ใช้ไม่สามารถจัดเครื่องเรือนให้สนองความต้องการของตนเองได้ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น การพูดคุยสนทนากันก็จะลดน้อยลง และเมื่อมีการปรับปรุงการจัดเครื่องเรือนเสียใหม่ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้ใช้ก็จะพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกิจกรรมต่างๆ ทางสังคมเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้น การจัดเครื่องเรือนจึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องโดยตรงกับพฤติกรรมของมนุษย์

ในการพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องความเป็นไปได้หรือความยืดหยุ่นในการจัดเฟอร์นิเจอร์ในห้องพักของอาคารหอพักนิสิตนักศึกษา มักจะพิจารณาในองค์ประกอบต่างๆ เช่น ขนาดพื้นที่ของห้องพัก รูปทรงของห้องพัก จำนวนและลักษณะของเฟอร์นิเจอร์ภายในห้องพัก เป็นต้น

จากการศึกษาของสถาบัน Central Building Research Institute (อภิชาติ ,2529) พบว่า นิสิตนักศึกษาชอบห้องพักที่มีรูปร่างเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้ามากที่สุด และนิสิตนักศึกษาเกือบ 60 % ชอบห้องเก็บของและตู้เสื้อผ้าแบบฝัง โดยที่นิสิตนักศึกษาเหล่านั้นได้ให้เหตุผลสนับสนุนว่า ห้องพักรูปร่าง

เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าสามารถจัดอุปกรณ์และเฟอร์นิเจอร์ภายในห้องพักได้หลายรูปแบบ
 ผลสรุปของการวิจัยเรื่องการศึกษาการจัดที่เว้นว่างสำหรับห้องพักนิสิตนักศึกษาชาย ที่ศึกษา
 ทางด้านสถาปัตยกรรม ในหอพักนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานครพบว่า
 ขนาดของพื้นที่ภายในห้องพักที่เหมาะสมตามความพึงพอใจของผู้พักอาศัยได้แก่ห้องพักที่มีขนาด
 29.60 ตารางเมตร มีจำนวนผู้พักอาศัย 4 คน และห้องพักจะต้องมีระเบียบ ผลสรุปของการจัด
 ความสัมพันธ์ของตำแหน่งพื้นที่ใช้สอยหรือการจัดเครื่องเรือน พบว่า ผู้พักอาศัยต้องการให้จัดพื้นที่ใช้
 สอยแบบรวมกันเป็นกลุ่ม โดยแบ่งความสัมพันธ์ของพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนพักผ่อนจะอยู่
 ทางด้านหน้าห้องพักประกอบด้วยตู้เสื้อผ้าและเตียงนอน ส่วนที่สองเป็นพื้นที่ทำงานอยู่ด้านหลัง
 ห้องพักประกอบด้วยโต๊ะเขียนหนังสือ โต๊ะเขียนแบบและพื้นที่ทำหุ่นจำลอง ในขณะที่พื้นที่ของนิสิต
 นักศึกษาทางด้านสถาปัตยกรรมควรอยู่มุมห้องติดกับระเบียบ จากนั้นจึงนำความคิดเห็นและทัศนคติ
 ต่าง ๆ มาเป็นแนวทางพิจารณาออกแบบเสนอแนะในการจัดวางผังพื้นที่และองค์ประกอบเชิงพื้นที่

2.1.4.2 การจัดพื้นที่ส่วนต่างๆภายในห้องพักอาศัย และความสัมพันธ์ระหว่างส่วน การจัดผังภายในห้องนอน

1. Residential Spaces (Times-Saver Standards for Interior Design)

การจัดผังภายในห้องพัก จากการวิเคราะห์จากวิถีชีวิตของคน และกิจกรรม รวมไปถึงขนาด
 ของเฟอร์นิเจอร์สำหรับที่อยู่อาศัย จึงทำให้เกิดแนวทางในการออกแบบโดยพื้นที่ภายในห้องนอนควรมี
 พื้นที่อย่างน้อยที่สุดอยู่ที่ 10 ฟุต x 12 ฟุต โดยไม่รวมพื้นที่ส่วนห้องน้ำ สัดส่วนของเฟอร์นิเจอร์ และ
 หน้าต่างจะเป็นตัวกำหนดพื้นที่ และความสูงภายในห้อง การออกแบบเบื้องต้น ควรจะมีการกำหนด
 ตำแหน่งประตู, หน้าต่าง และห้องน้ำก่อน เพื่อที่จะได้ง่ายต่อการจัดวางเตียงนอน และเฟอร์นิเจอร์
 ภายในห้องนอน โดยจะต้องคำนึงถึงความเป็นส่วนตัว ภายในพื้นที่ห้องขนาดเล็ก การกำหนดความ
 กว้างของห้องขึ้นอยู่กับเตียงนอน และการประกอบกิจกรรมภายในห้องพัก โดยมีความกว้างอย่างน้อย
 ที่สุดอยู่ที่ 9 ฟุต ห้องพักของอพาร์ทเมนต์ที่มีขนาดเล็กจะต้องมีราคาเช่าที่เหมาะสม และภายใน
 ห้องจะต้องสามารถประกอบกิจกรรมได้หลายอย่างเช่น นอน, พักผ่อน, ทำงาน และสังสรรค์ได้

2 . Residential Housing for Elderly : Apartment (S.C. Reznikiff, 1986)

สำหรับห้องนอนของผู้พักอาศัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กันจะต้องมีการกำหนดพื้นที่ที่ค่อนข้าง
 ชัดเจน ควรมีการจัดเตรียมพื้นที่ให้เพียงพอสำหรับการจัดวางเตียงนอนที่สามารถให้ความเป็นส่วนตัว
 ของแต่ละคน หากมีความต้องการให้สามารถใช้พื้นที่ภายนอกห้องพักได้อย่างเต็มที่ จึงแนะนำให้
ห้องน้ำอยู่ในแนวผนังเดียวกับประตูทางเข้าห้องพัก จะสามารถช่วยให้ประหยัดพื้นที่ และการจัดผัง
ภายในห้องสามารถทำได้โดยง่าย ทางเดินภายในห้องพัก โดยไม่มีสิ่งกีดขวางควรมีความกว้างอย่าง
 น้อยที่สุด 30 นิ้ว ความห่างกันระหว่างเตียง 2 เตียง ควรมีระยะห่างอย่างน้อยที่สุด 24 นิ้ว และควรมี

พื้นที่สำหรับแต่งตัวอย่างน้อยที่สุด 42 นิ้ว

มาตรฐานที่อยู่อาศัยขั้นต่ำของต่างประเทศ (ประเทศญี่ปุ่น)

เมื่อเปรียบเทียบมาตรฐานต่าง ๆ ทั้งใน และต่างประเทศ เรื่องพื้นที่ใช้สอยภายในที่พักอาศัยพบว่า

- 1) องค์ประกอบหน่วยพักอาศัยที่สำคัญ คือห้องนอน ห้องน้ำ และส่วนอเนกประสงค์
- 2) ขนาดของพื้นที่ใช้สอยภายในหน่วยพักอาศัยในประเทศไทย เริ่มตั้งแต่ 5.40 ตารางเมตรต่อคนขึ้นไป โดยมีขนาดหน่วยพื้นที่พักอาศัยที่เล็กที่สุด เท่ากับ 10 ตารางเมตรสำหรับ 1 คน และขนาด 14 ตารางเมตรสำหรับ 2 คน โดยมีความสูงของห้องเท่ากับ 2.40 เมตร ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบมาตรฐานและกฎระเบียบทั่วไป พบว่ามาตรฐานของการเคหะแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2529 อยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างต่ำกว่ามาตรฐานของประเทศญี่ปุ่น

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบขนาดพื้นที่หน่วยพักอาศัยต่อคน

มาตรฐาน	ขนาดหน่วยพักอาศัย (ตร.ม./คน)
ญี่ปุ่น	7.50
สิงคโปร์	6.30
ฮ่องกง	2.20
มาเลเซีย	4.50
การเคหะแห่งชาติ	6.80

ที่มา : เอกสารแปล A Quick Look at Housing in Japan, ฝ่ายโครงการเมืองใหม่การเคหะแห่งชาติ, มกราคม 2543

ความพยายามเพื่อปรับปรุงมาตรฐานที่อาศัย “มาตรฐานที่อยู่อาศัยที่ต้องการ ” และ “มาตรฐานที่อยู่อาศัยขั้นต่ำ ” ได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในแผนการก่อสร้างที่อยู่อาศัยในช่วงระยะเวลา 5 ปี

“มาตรฐานที่อยู่อาศัยที่ต้องการ ” จัดทำขึ้นในปี พ.ศ. 2529 หลังจากได้จัดทำมาตรฐานที่อยู่อาศัยเฉลี่ยที่ผ่านมา เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพที่อยู่อาศัยที่มีอยู่ มาตรฐานมี 2 ประเภท คือ “มาตรฐานที่อยู่อาศัยสำหรับผู้อาศัยในเมือง ” (ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้อยู่อาศัยอาคารแบบอพาร์ทเมนต์ในเขตพื้นที่เมือง) และ “มาตรฐานเป้าหมายที่อยู่อาศัยสำหรับผู้อาศัยสำหรับผู้อาศัยทั่วไป ” (ส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยวในเขตพื้นที่ชนบท) ซึ่งมาตรฐานเหล่านี้ประสบความสำเร็จเพิ่มสูงถึง 40.5 % ในปี พ.ศ. 2536

ในทางตรงกันข้าม มาตรฐานที่อยู่อาศัยขั้นต่ำได้รับการจัดทำในปี พ.ศ. 2519 เนื่องจากจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อสุขภาพ และชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อัตราส่วนของครัวเรือนที่ต่ำกว่ามาตรฐานนี้ กำลังลดลงอย่างต่อเนื่องเหลือ 7.8% ในปี พ.ศ. 2536

ตารางที่ 2.2 มาตรฐานที่อยู่อาศัยของประเทศญี่ปุ่น

ขนาดครอบครัว (คน)	พื้นที่ของห้องพัก (พื้นที่ภายใน/ตารางเมตร)		
	ที่อยู่อาศัยในเขตเมือง	ที่อยู่อาศัยทั่วไป	ที่อยู่อาศัยชั้นต่ำ
1	19.80	27.20	7.40
2	33.0	43.0	17.50
3	46.0	58.5	25.0
4	59.0	77.0	32.50
5	69.0	89.5	37.50

ที่มา : เอกสารแปล A Quick Look at Housing in Japan, ฝ่ายโครงการเมืองใหม่การเคหะแห่งชาติ, มกราคม 2543

การใช้พื้นที่ภายในห้องพัก ประเภทอาคารชุดราคาถูก

อาคารชุดราคาถูก พบเห็นมากในกรุงเทพมหานคร และประชาชนให้ความนิยมเลือกอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก แต่เนื่องจากความจำกัดของพื้นที่ จึงส่งผลให้เกิดปัญหาในการใช้พื้นที่ตลอดจนปัญหาของการแบ่งพื้นที่ภายในห้องพัก เป็นการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาการใช้พื้นที่และรูปแบบการจัดผังภายในห้องพัก (ชาญณรงค์ สุทธิลักษณ์สกุล, 2545)

จากภายในโครงการห้องพักมีพื้นที่ 32 ตารางเมตร และได้ทำการวิเคราะห์การใช้พื้นที่ที่สามารถแบ่งเป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

1. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ กับกิจกรรมภายในห้องพัก ซึ่งสามารถสรุปชนิดของกิจกรรมภายในห้องพักอาศัยได้
 2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้พื้นที่ภายในห้องพัก กับจำนวนผู้อยู่อาศัย โดยสรุปจำนวนผู้อยู่อาศัยที่แตกต่างกันในแต่ละห้องพัก และนำมาหาพื้นที่เฉลี่ยในการประกอบกิจกรรมแต่ละชนิด
 3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้พื้นที่ภายในห้องพัก กับความสัมพันธ์ของผู้อยู่อาศัย เพื่อต้องการทราบถึงความสัมพันธ์ของผู้อยู่อาศัยที่มีผลต่อการใช้พื้นที่ภายในห้องพัก
- จากการศึกษางานวิจัย และทำการวิเคราะห์จึงพบว่าในการจัดผังอุปกรณ์เครื่องเรือนมีความแตกต่างกันดังต่อไปนี้
1. ความสัมพันธ์ของการจัดผังอุปกรณ์เครื่องเรือน กับจำนวนผู้อยู่อาศัย ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า อุปกรณ์เครื่องเรือนสามารถใช้เป็นตัวแบ่งพื้นที่ และเป็นตัวกำหนดการใช้งานของพื้นที่ในแต่ละส่วนได้อย่างชัดเจน ตามจำนวนผู้อยู่อาศัย
 2. ความสัมพันธ์ของการจัดผังอุปกรณ์เครื่องเรือน กับลักษณะการครอบครอง สามารถแบ่ง

ออกเป็น 2 ลักษณะ คือลักษณะการครอบครองแบบเจ้าของห้อง และลักษณะการครอบครองแบบเช่าช่วง ดังนั้นการจัดผัง และลักษณะของอุปกรณ์เครื่องเรือนจึงมีลักษณะที่แตกต่างกัน ลักษณะการครอบครองแบบเจ้าของจะมีการจัดผังที่เป็นระเบียบเรียบร้อย และอุปกรณ์เครื่องเรือนจะเลือกใช้แบบที่ไม่เคลื่อนย้าย ค่อนข้างคงทน และสามารถเคลื่อนย้ายได้ง่าย

3. ความสัมพันธ์ของการจัดผังอุปกรณ์เครื่องเรือน กับความสัมพันธ์ของผู้อยู่อาศัย เพื่อต้องการทราบถึงความสัมพันธ์ที่มีผลต่อการจัดผังภายในห้องพัก ซึ่งสามารถใช้การจัดวางอุปกรณ์เครื่องเรือนเป็นตัวแบ่งสัดส่วนการใช้พื้นที่ภายในห้องพักได้

จากการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด ได้พบปัญหาของการที่ และการจัดผังภายในห้องพัก ตลอดจนความต้องการในการใช้พื้นที่ของกลุ่มผู้อยู่อาศัย ที่มีพฤติกรรมในการใช้พื้นที่ที่แตกต่างกันออกไป เนื่องจากในพื้นที่ที่มีอย่างจำกัด การจัดผังภายในห้องพัก จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่การใช้งานตามสภาพสังคม และเศรษฐกิจของแต่ละครัวเรือน และสามารถจัดพื้นที่ให้ตอบสนองการใช้งานตามพฤติกรรมของผู้อยู่อาศัยให้ได้รับความสะดวก และเกิดประโยชน์มากที่สุด

สรุป การศึกษาเรื่องการจัดองค์ประกอบเชิงพื้นที่ภายในที่พักอาศัยของห้องพักนักศึกษา สามารถกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้คือ

จำนวนของผู้พักอาศัย : นักศึกษาส่วนใหญ่ต้องการที่จะเข้าพักอาศัย 2 คนต่อห้อง และพบว่า นักศึกษามากกว่า 80%ชอบอยู่อาศัยในห้องพักคนเดียว

ขนาดพื้นที่ห้องพัก : ห้องพัก 2 คน จะใช้พื้นที่อยู่ในช่วง 5.9 – 6.3 ตารางเมตรต่อคน (ไม่รวมห้องน้ำ และระเบียง)

มาตรฐานที่อยู่อาศัยที่มีพื้นที่ใช้สอยคือ ห้องนอน, ห้องน้ำ และห้องอเนกประสงค์ สำหรับผู้อยู่อาศัย 2 คน จะใช้พื้นที่อยู่ในช่วง 17.50 – 33.0 ตารางเมตร (ที่อยู่อาศัยชั้นต่ำ – ที่อยู่อาศัยในเมือง) ซึ่งเป็นช่วงกว้างที่สุด และใช้เป็นกรอบพื้นที่ห้องพักมาตรฐานของงานวิจัยนี้

การจัดเฟอร์นิเจอร์ภายในห้องพักนักศึกษา

การจัดผังอุปกรณ์เครื่องเรือนสามารถใช้เป็นตัวแบ่งพื้นที่ , สัดส่วนภายในห้องและอาณาเขตครอบครองได้

นักศึกษาชอบห้องพักที่มีรูปร่างเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้ามากที่สุด และชอบห้องเก็บของ, ตู้เสื้อผ้าแบบฝังเข้ากับผนัง

Variables : ขนาดของห้องพักที่ใช้เป็นขอบเขตการวิจัยคือ มีผู้เข้าพัก 2 คน , พื้นที่รวม 17.5-33 ตารางเมตร , เครื่องเรือนต่างๆที่ใช้เป็นตัวแบ่งพื้นที่และความสัมพันธ์ระหว่างเฟอร์นิเจอร์ , ลักษณะรูปร่างของห้องพักกับการแบ่งส่วนใช้สอยภายใน

2.1.5 การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมกายภาพภายในห้องพักอาศัยของหอพักนักศึกษา (Flexible floor plan design)

สำหรับผู้อยู่อาศัยในแฟลตโมดูลาร์มาตรฐาน ความสามารถในการปรับเปลี่ยนอาคารถูกทำให้บรรลุผลสำเร็จด้วย 2 องค์ประกอบทางโครงสร้าง คือ ส่วนโมดูลาร์ของการให้บริการ และส่วนที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ โดยส่วนที่ปรับเปลี่ยนได้จะสามารถหมุนไปรอบๆโมดูลาร์การให้บริการ

เกี่ยวกับความสามารถในการปรับเปลี่ยนด้วยการออกแบบหน่วยพักอาศัย จากหนังสือของ Warner ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างความแตกต่างของความสามารถในการปรับเปลี่ยนผังในการจัดเรียงโดยผังของหน่วยพักอาศัยถูกออกแบบโดยเชื่อว่าที่ว่างสามารถถูกจัดให้มีความแตกต่างจากเดิมได้ด้วยการพูดคุยกับผู้อยู่อาศัยถึงความต้องการเชิงพื้นที่ ความแตกต่างของผังนั้นถูกจัดด้วยความแตกต่างของตำแหน่งเฟอร์นิเจอร์ และผนังกัน การติดตั้งผนังเบาที่สามารถเคลื่อนย้ายได้จึงถูกปรับได้ตามที่ผู้อยู่อาศัยชอบ พื้นที่ระหว่างห้องจะเป็นส่วนที่ถูกแบ่งด้วยผนังที่เคลื่อนได้จึงสามารถเป็นส่วนเชื่อมต่อระหว่างห้องได้ดีโดยเฉพาะหน่วยพักอาศัยเล็กๆ (Wang, 1990)

ในขณะเดียวกันการออกแบบภายในที่พักอาศัยสามารถปรับเปลี่ยนได้ (Arian, 2006) กรณีศึกษาต่างๆพบว่าการเลือกใช้วิธีการปรับเปลี่ยนการใช้งานพื้นที่ใช้สอยภายในห้องพักอาศัยดังนี้ คือ การใช้พื้นที่ซ้อนทับ , การใช้พื้นที่ส่วนเหนือศีรษะ และได้พื้น , การใช้พื้นที่ได้อุปกรณ์อำนวยความสะดวก รวมทั้งมีความนิยมเลือกใช้วิธีการปรับเปลี่ยนเฟอร์นิเจอร์ดังนี้ คือ การยืด - หด (วิธีพับ - คลี่ขยาย) , การเลื่อน (ล้อ, ราง) , การหมุน (วิธีใช้แกนหมุน) , การถอด-ประกอบ (ชิ้นส่วน, module) , การเก็บซ่อน (วิธีกล่องในกล่อง) เป็นสำคัญ

ภาพที่ 2.1 แสดงรูปแบบของเฟอร์นิเจอร์ที่สามารถปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยได้

ที่มา : www.dwell.com

สรุป การปรับเปลี่ยนผังห้องพักนั้นต้องคำนึงถึงโครงสร้างเดิมของอาคาร เช่น ส่วนให้บริการ (ช่องshaft, ตำแหน่งห้องน้ำ) ซึ่งมีผลให้รูปแบบของห้องมีความแตกต่างกัน และส่วนที่ปรับเปลี่ยนได้จะปรับไปโดยรอบ

การปรับเปลี่ยนผังภายในส่วนพักอาศัยแตกต่างด้วยตำแหน่งของเฟอร์นิเจอร์ หรือ ใช้เฟอร์นิเจอร์เป็นตัวแบ่งพื้นที่ และผนังกันที่เคลื่อนย้ายได้ รวมถึงการใช้เฟอร์นิเจอร์ที่มีลักษณะ

ปรับเปลี่ยนได้ตามกลวิธียืด-หด , เลื่อน , หมุน , ถอด-ประกอบ และเก็บซ้อน

2.1.6 การศึกษากระบวนการวิเคราะห์เชิงพื้นที่

2.1.6.1 การศึกษาเกี่ยวกับวิธีวิเคราะห์เปรียบเทียบผังพื้น (Comparative Floor plan – Analysis)

วิธีการวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบผังพื้น เป็นวิธีการเพื่อใช้พัฒนาแนวความคิดในการจัดการเชิงพื้นที่ ในกระบวนการออกแบบทางสถาปัตยกรรม ในแต่ละผังพื้นจะบ่งบอกถึงจุดมุ่งหมายของการใช้อาคาร และกิจกรรมที่เกิดขึ้นในอาคารนั้น ๆ โดยที่สถาปนิกจะเป็นผู้เปรียบเทียบอย่างคร่าว ๆ ของการวางผังอาคารในอาคารประเภทเดียวกัน เพื่อประโยชน์ในการสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องความต้องการเชิงพื้นที่ พัฒนาแนวความคิดในการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่และทดสอบปัจจัยที่เป็นประโยชน์ของแผนผังเพื่อการปรับปรุงหรือดัดแปลงอาคาร

ผู้ใช้เป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งของอาคาร คือเป็นการจัดการเชิงพื้นที่ของกิจกรรมทางสังคม การออกแบบอาคารต้องการข้อมูลเกี่ยวกับตัวของผู้ใช้อาคาร จุดประสงค์ของอาคาร การคาดหวังจากการใช้อาคาร กิจกรรมในอาคาร และโครงสร้างขององค์กร พื้นฐานที่น่าจะจำเป็นในการพิจารณาเพื่อกาออกแบบ คือความต้องการของผู้ใช้

จากการศึกษาถึงวิธีดำเนินการ ของการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบผังพื้นของศูนย์สุขภาพของเนเธอร์แลนด์ (Comparative Floorplan-Analysis as a means to develop design guidelines, n. d.) มีดังนี้

1. การพัฒนาวิธีการในการประเมินผล ทดสอบหลาย ๆ วิธี รวมถึงการทำแบบสอบถามและการสังเกต ทั้งทางสังคม และใช้เทคนิคการวัดในหลาย ๆ มิติ
2. ใช้การสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนร่วม 1 – 2 คน และสังเกตการณ์ภาคสนามเพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างลึกซึ้ง เกี่ยวกับความคิดและสาเหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรม จากแผนผังของอาคารตามหน้าที่ใช้สอย
3. วิเคราะห์เปรียบเทียบผังพื้นทั้งหมด เพื่อทดสอบกับมาตรฐานและผังพื้นตามที่เป็นจริง และเพื่อค้นหาความเหมือน และความแตกต่างกันของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ ได้แก่ การจัดพื้นที่ การเชื่อมโยงกันระหว่างพื้นที่ และประเภทของการจัดพื้นที่ส่วนรวม
4. พัฒนาการของการแบ่งระดับการบริหารในองค์กรของศูนย์สุขภาพ และการจัดคุณลักษณะเชิงพื้นที่
5. การพัฒนาเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ต่อประเภทของตัวอาคารสำหรับใช้ในการวิจัยต่อไป

6. ให้รายละเอียดจากกรณีศึกษาของศูนย์ที่เลือกมา ซึ่งเป็นการจัดระเบียบของการทำงาน และงานจะตอบวัตถุประสงค์ในการวางผังอาคารได้หรือไม่ ซึ่งวัตถุประสงค์นี้สัมพันธ์กับแผนผังอาคาร ขนาดของพื้นที่ เป็นต้น
7. การแจกแบบสอบถามไปกับเจ้าหน้าที่และคนใช้ ทั้งที่มาจากศูนย์สุขภาพอื่น ๆ ด้วย คำถามของเจ้าหน้าที่จะเกี่ยวกับขนาดของพื้นที่ และความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่เหล่านี้ คนใช้จะถูกถามเกี่ยวกับสิ่งช่วยเหลือในการเข้าถึงอาคาร เช่น การหาทางในอาคาร ความเป็นส่วนตัว ความน่าเชื่อถือ และความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวอาคารทั้งหมด

ผังพื้นที่ไม่สามารถจะให้รายละเอียดของอาคารได้ทั้งหมด คือไม่สามารถบอกถึงวัสดุที่ใช้สี การทำพื้นผิว และระบบต่าง ๆ แต่สิ่งที่ทำให้การวิเคราะห์ผังพื้นที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา คือการวิเคราะห์เปรียบเทียบ นอกจากนั้นผังพื้นที่ยังสามารถบอกถึงสิ่งที่ถาวรของอาคารได้ดี เช่น ผนัง, กริด โครงสร้าง และแสดงถึงความเป็นไปทางสังคมของผู้ใช้อาคาร ตลอดจนการเป็นที่ยู่ และก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคล (Herbert et. al. 1984)

การวิเคราะห์เปรียบเทียบผังพื้นที่ เพื่อที่จะค้นหาความเหมือนและความแตกต่าง ที่จะบอกถึงหน้าที่ใช้สอย หรือกิจกรรมภายในอาคารแบบหนึ่งกับอีกแบบหนึ่ง ในผังพื้นที่แต่ละสถานที่ที่แตกต่างกัน แต่มีประโยชน์ใช้สอยเดียวกัน ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบเพื่อนำมาใช้อธิบายถึงความต้องการพื้นที่ที่แตกต่างกันได้ โดยได้มีการศึกษาสิ่งเหล่านี้คือขนาดและความสัมพันธ์ของพื้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดกลุ่มของพื้นที่ และพื้นที่ที่ใช้ร่วมกัน มีรายละเอียดดังนี้

- ขนาดและความสัมพันธ์ของพื้นที่

ในความแตกต่างกันของขนาดของพื้นที่ ในแต่ละผังพื้นที่มีประโยชน์ใช้สอยเดียวกันในระหว่างการจัดระเบียบผังพื้นที่ จำเป็นจะต้องพิจารณาในเรื่องของขนาดที่แตกต่างกันด้วย ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการอธิบายถึงความต้องการ ของการใช้สอยพื้นที่ที่แตกต่างกันได้

ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ ในการจัดบริเวณที่แบ่งเป็นแผนกไว้ กิจกรรมอย่างเดียวกันในแต่ละสถานที่ แต่การกำหนดองค์ประกอบของพื้นที่แตกต่างกัน เช่น เป็นห้องหรือไม่เป็นห้อง หรือผังแบบหนึ่งจัดเป็นหนึ่งห้อง ผังของอีกแบบจัดเป็นสองห้องหรือมากกว่านั้น ซึ่งความหลากหลายเหล่านี้จะแตกต่างกันไปตามความหมายและวัตถุประสงค์ของแต่ละสถานที่ อีกวิธีการหนึ่งในการวิเคราะห์คือการใช้แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างห้องที่ถูกแยกออกจากกัน การเชื่อมต่อกันระหว่างห้องโดยตรง แสดงให้เห็นโดยใช้เส้นเชื่อมโยงระหว่างกัน ตามแผนผังพฤติกรรมของผู้ใช้ (Herbert et.al.1984)

- ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดกลุ่มของพื้นที่

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มของพื้นที่หรือบริเวณ (Relation between groups of space : zoning) เป็นการเชื่อมโยงกันระหว่างแต่ละห้องและกลุ่มทางสังคม ซึ่งกำหนดไว้ตามพฤติกรรมที่

เกิดขึ้นในพื้นที่ แนวความคิดในการจัดการเชิงพื้นที่ โดยแสดงให้เห็นข้อแตกต่างของการมีอาณาเขตครอบครองในศูนย์สุขภาพหลาย ๆ แห่ง ที่สามารถแจกแจงรายละเอียดเป็น 3 ส่วนดังนี้

- 1) ส่วนพื้นที่สาธารณะ ได้แก่ บริเวณที่จำกัดไว้สำหรับผู้ป่วยระหว่างรอพบแพทย์ กำหนดขอบเขตโดยติดป้ายบอกไว้ชัดเจน แก้วที่จัดไว้ให้มีนิตยสาร ที่เขียนหรือและที่แขวนร่วม
- 2) ส่วนของพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ พนักงานจะมีทางเข้าสู่อาคารที่แยกจากทางเข้าของผู้ป่วยทั่วไป และจะนำเอกสารการรักษาเข้ามาที่ห้องตรวจ ซึ่งคนไข้จะไม่ได้เห็นหรือได้ยินข้อความเกี่ยวกับเอกสารการรักษา
- 3) ส่วนที่มีการปฏิบัติสัมพันธ์กันระหว่างผู้ป่วยและเจ้าหน้าที่ หรือเรียกว่า บริเวณที่เชื่อมต่อกัน เช่น ห้องตรวจ ห้องให้คำปรึกษา ซึ่งคนสองหน้าที่มาอยู่ในพื้นที่สาธารณะและบริเวณที่ใช้ร่วมกัน พื้นที่สาธารณะจะทำให้คนไข้ต้องแยกออกไปตามลักษณะอาคารเจ้าหน้าที่จะแยกกับแพทย์ พยาบาลหรือพนักงานต้อนรับ (Cammock.1975 อ้างใน Herbert et.al.1984)

- พื้นที่ที่ใช้ร่วมกัน

พื้นที่ที่ใช้ร่วมกัน ในแต่ละผังพื้นที่จะสามารถจำแนกได้ถึงการกำหนดพื้นที่ที่ใช้ร่วมกัน ไม่ว่าจะใช้พื้นที่สาธารณะร่วมกัน ใช้พื้นที่ของเจ้าหน้าที่ร่วมกัน หรือใช้พื้นที่ร่วมกันของบริเวณที่เชื่อมต่อกัน

การวิเคราะห์เปรียบเทียบผังพื้นที่ เป็นการเชื่อมโยงการประเมินค่าเข้ากับการครอบครอง อาจทำให้เกิดความชัดเจนทางแนวความคิดในการจัดการเชิงพื้นที่ ซึ่งการวิเคราะห์เปรียบเทียบสามารถนำมาปรับใช้ได้หลายทาง คือ เปรียบเทียบกันในเรื่องของจำนวนผู้ครอบครองทางกายภาพในแต่ละผังที่มีหน้าที่ใช้สอยเหมือนกัน สามารถนำไปใช้เปรียบเทียบระหว่างอาคารที่มีหน้าที่ใช้สอยที่แตกต่างกันได้ สามารถทำให้การเปรียบเทียบอยู่ในข้อกำหนดที่สอดคล้องกันได้ การสังเกตถึงการเปลี่ยนแปลงผังพื้นที่ ทำให้เข้าใจในแนวโน้มความต้องการขององค์กรได้เป็นอย่างดี และสามารถนำผลของการเปรียบเทียบผังพื้นที่ ไปเปรียบเทียบกับมาตรฐานต่าง ๆ ภายนอก เพื่อใช้เป็นแนวทาง เกณฑ์ ข้อเสนอแนะ และเป็นองค์ประกอบทางแนวความคิดและพัฒนา

การออกแบบอาคารที่สนองต่อความต้องการอย่างง่าย ๆ ผลที่ตามมาจะไม่เกิดประโยชน์ และไม่สอดคล้องต่อพฤติกรรมการใช้งานที่มีความแตกต่างกันในแต่ละอาคาร การแก้ปัญหาและการประเมินความเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่จะขึ้นอยู่กับความชอบส่วนบุคคล เป้าหมายการใช้งานและความคาดหวังของผู้ใช้งาน แต่ไม่ได้เป็นแนวความคิดในการแก้ปัญหาที่เหมาะสมสำหรับทุกคน ผู้ใช้งานจะเป็นผู้ตัดสินใจได้ว่าเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมต่อการใช้งานที่แตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของที่ตั้งนั้น ๆ ทัศนคติส่วนบุคคล ความเชื่อและคุณค่า (Cammock. 1975 อ้างใน Herbert et. Al. 1984) และการวิเคราะห์อาคารที่สร้างเสร็จสมบูรณ์หลาย ๆ แห่ง สามารถนำข้อมูล

ได้ไปใช้ในการพิจารณาถึงความเหมาะสมในนิสัยของปัจจัยต่าง ๆ เพื่อใช้ดำเนินการจากแนวความคิดหลักไปสู่รายละเอียด ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของข้อสรุปที่ใช้ในการแก้ปัญหาของอาคาร (Cammock. 1981)

สรุป วิธีการเปรียบเทียบผังพื้นที่ใช้ในการพัฒนาแนวคิดเชิงพื้นที่ โดยเป็นการเปรียบเทียบรูปแบบของการจัดพื้นที่ใช้สอยในแต่ละส่วน ค้นหาความเหมือนและความแตกต่างที่แสดงถึงลักษณะการใช้สอย ซึ่งจะนำไปสู่การอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มย่อยของพื้นที่ และการใช้พื้นที่ใช้สอยร่วมกัน

Variables : ความเหมือนและแตกต่างของผังห้อง ,ขนาดและความสัมพันธ์ของพื้นที่ทั้งพื้นที่ส่วนบุคคลและพื้นที่ใช้สอยร่วมกัน

2.1.7 งานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

การจัดกลุ่มนิสิตนักศึกษาเข้าพักในหอพักนั้น พบว่า (Packwood, 1997 อ้างถึงใน ศรีรัตน์ จันทรสมวงศ์, 2530) การจัดกลุ่มนิสิต นักศึกษาเข้าพักในหอพักนั้น พบว่า (Packwood, 1977 อ้างถึงใน ศรีรัตน์ จันทรสมวงศ์, 2530) การจัดกลุ่มนิสิตนักศึกษาที่มีความสนใจเหมือนกัน ให้อยู่ด้วยกันจะมีผลทางบวกต่อผลการเรียนโดยเฉพาะนิสิต นักศึกษาที่มีความสามารถสูง เมื่อมารวมกันจะประสบผลสำเร็จทางการเรียนดียิ่งขึ้น และพึงพอใจกับการจัดแบบนี้มากกว่าที่จะจัดแบบสุ่มตัวอย่าง แต่ก็มีผลการวิจัยบางเรื่อง ที่ให้ผลไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยเหล่านี้คือ จากการวิจัยของสเนด และ เคเป็ด (Snead and Caple) ซึ่งได้ทำการศึกษาเมื่อปี 1971 พบว่า การจัดนิสิตนักศึกษาที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน หรือมีความสนใจเหมือนกันให้อยู่ด้วยกันจะทำให้เกิดผลดี ถ้านิสิตนักศึกษา ส่วนใหญ่ได้แลกเปลี่ยนความสนใจซึ่งกันและกัน และมีความใกล้ชิดกัน จะมีอิทธิพลต่อรูปแบบของการเป็นเพื่อนในทางที่ดี นอกจากนี้ เอลตันและเบท (Elton and Bate) ศึกษาพบว่า การจัดนิสิตนักศึกษาให้อยู่หอพักตามวิชาเอก ไม่มีผลต่อผลการเรียนของนิสิตนักศึกษาในภาคเรียนแรก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของโวลค์เวิน (Volkwein) ที่ทำการศึกษาในปี ค.ศ. 1966 พบว่า เพื่อนร่วมห้องในหอพัก ที่จัดคู่ตามวิชาเอก หรือตามอายุ และขนาดของโรงเรียนเดิม ไม่ปรากฏผลความแตกต่างกันในด้านผลการเรียน

ในปี ค.ศ. 1987 สตีเวน มิเชลล์ (Steven Michael) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมในหอพักกับความสามารถทางการเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยของรัฐ (State University) ทางตอนใต้ โดยการเปรียบเทียบผลคะแนนของความเหมาะสมของการจัดสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยกับผลของคะแนนความเชื่อมั่นทางสถิติปัญหาและด้านมนุษยสัมพันธ์ โดยใช้สถิติทดสอบพหุคูณถดถอย (Multiple regression) โดยการสุ่มตัวอย่างของนักศึกษาหอพักจำนวน 600 คน จากจำนวนนักศึกษา 4,280 คน แบบสอบถามที่ใช้ได้มีจำนวน 428 ฉบับ

ผลของการวิจัยพบว่า สภาพการจัดสิ่งแวดลอมของมหาวิทยาลัยมีผลต่อการเสริม

สติปัญญาและความมีมนุษยสัมพันธ์ไม่เด่นชัดเท่าที่ควร และนักศึกษายังได้เสนอความคิดเห็นว่า สภาพแวดล้อมของหอพักทำให้นักศึกษาแข่งขันกัน อิทธิพลของตัวนักศึกษานั้นมีมากกว่า สภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย อย่างไรก็ตามจากการเปรียบเทียบคะแนนของสองตัวแปรแล้วสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมของหอพักมีส่วนพัฒนาความสามารถและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาให้ดีขึ้น

ซันด์สตรอม (Margaret Joan Sunstrom, 1992) ศึกษาเรื่อง รูปแบบหอพักที่ดีของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยศึกษาถึงโครงสร้างในการบริการที่ดี ที่สามารถสร้างความพึงพอใจ และเป็นความต้องการของนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มประชากรที่ศึกษาออกเป็นกลุ่ม เพศ อายุ เชื้อชาติ ระดับการศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจและที่ตั้งของหอพัก งานวิจัยนี้ศึกษารายละเอียดในเรื่องของสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในหอพักราคาเฟอร์นิเจอร์ในหอพัก ที่จอดรถ รวมถึงเรื่องของสนทนากการต่าง ๆ ที่จะต้องจัดให้มีขึ้น สำหรับนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา นอกจากนั้นยังเกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่จะต้องจัดให้เพื่อการศึกษา รวมถึงการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ ผลการวิจัยนี้เสนอแนวทางที่เหมาะสมของลักษณะการบริการหอพักสำหรับนิสิตนักศึกษาที่ยังไม่ได้แต่งงาน ควรประกอบด้วยห้องนอนสองห้องนอน มีห้องน้ำในตัวสามารถเลือกเพื่อนร่วมห้องพักได้ เป็นเพศเดียวกัน มีสถานที่สำหรับการพักผ่อน สนทนากการ มีเครื่องล้างจาน มีเครื่องคอมพิวเตอร์ ห้องศึกษาเรียนรู้

พิทักษ์ พูลรัตน์ (2522 : 80) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยบางประการที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาวิทยาลัยครูยะลา พบว่า นักศึกษาที่พักอยู่ในหอพักของวิทยาลัยกับนักศึกษาที่พักอยู่บ้านเช่าและนักศึกษาที่พักอยู่หอพักเอกชน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน คือ นักศึกษาที่พักอยู่ในหอพักของวิทยาลัยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักศึกษาที่พักอยู่ในหอพักเอกชน และนักศึกษาที่พักอยู่ใกล้วิทยาลัยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักศึกษาที่พักอยู่ไกลจากวิทยาลัยอีกด้วย

อโคเรียน (Acorian. 1976 : 4037-A) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่มีต่อหอพักวิทยาลัยกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่มีต่อหอพักกับผลการเรียนของนักศึกษา แตกต่างไปตามเพศ ชั้นเรียน และวิชาเอกของนักศึกษา สภาพแวดล้อมทางสังคมของนักศึกษาในหอพักขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ส่วนบุคคล มนุษย์สัมพันธ์ ขนาดของห้องพัก ระเบียบของหอพัก การบริการอาหาร และระยะทางระหว่างหอพักชายกับ หอพักหญิง ส่วนสภาพแวดล้อมด้านอาคารสภาพที่ขึ้นอยู่กับโอกาสเลือกห้องพักขนาดของห้องพัก และห้องน้ำส่วนตัว

วิลเลียมส์ (Williams. 1973 : 4806-A) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาทักษะทางสังคม

ของนักศึกษา ในมหาวิทยาลัย เดบเวอร์ ที่พักในหอพักต่างประเภทกัน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็น นักศึกษาทั้งชายและหญิง จำนวน 300 คน พักในหอพัก 3 ประเภท คือ หอพักของมหาวิทยาลัย หอพัก ของเอกชนและหอพักของสมาคมการกุศล พบว่า นักศึกษาที่พักในหอพัก ทั้ง 3 ประเภท มีระเบียบวินัย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยนักศึกษาที่พักในหอพักของมหาวิทยาลัยมีระเบียบวินัยสูงกว่า นักศึกษาในหอพักประเภทอื่น ถึงแม้ว่าจะไม่มีผลทำให้ผลการเรียนของนักศึกษาสูงขึ้นกว่าเดิมก็ตาม แองกัส (Angus. 1982 : 669 –A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาของนักศึกษาและแหล่งที่ นักศึกษาขอคำแนะนำปรึกษา โดยศึกษาจากนักศึกษาชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 จำนวน 349 คน ของ วิทยาลัยเซเวนต์ แอดเวนทิส พบว่า การจัดบริการหอพักให้แก่ศึกษามีผลกระทบเป็นอย่างมากต่อ การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม นักศึกษาส่วนใหญ่มีปัญหาทางการเรียนมากกว่าปัญหาส่วนตัว ปัญหาการประกอบอาชีพ และปัญหาทางสังคม นักศึกษาที่อยู่ประจำหอพักและนักศึกษาประเภทเดิน เรียนจะประสบปัญหาไม่แตกต่างกัน และจะขอคำแนะนำในการแก้ไขปัญหาจากผู้อื่นแตกต่างกัน โดย ส่วนใหญ่จะขอคำแนะนำจากเพื่อนในหอพักด้วยกัน

สรุป การพักอาศัยภายในหอพักนักศึกษา มีองค์ประกอบส่งผลกระทบต่อการพัฒนา ทักษะทางสังคม คือ ระเบียบวินัย , การปรับตัวเข้ากับเพื่อนร่วมห้อง , ลักษณะนิสัยและความสนใจของ นักศึกษาที่คล้ายคลึงกันให้อยู่ด้วยกัน , การมีมนุษยสัมพันธ์ , ขนาดของห้องพัก , ระเบียบของหอพัก , เพศ , ชั้นเรียน , วิชาเอกที่เรียน , สภาพแวดล้อมของห้องพักและห้องน้ำ

Variables : เพศ , ชั้นเรียน , วิชาเอกที่เรียน(คณะ) , ระยะเวลาที่พัก(การปรับตัว) , จำนวนผู้ พัก , สภาพแวดล้อมห้องพักและห้องน้ำ

2.2 ตัวแปรที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม

การกำหนดกรอบทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรมนั้น เพื่อให้ได้มิติที่ส่งผลกระทบต่อ การจัดองค์ประกอบเชิงพื้นที่อันจะส่งผลต่อความพึงพอใจต่อการพักอาศัยภายในห้องพักอาศัยของ หอพักนักศึกษาเอกชนอย่างครบถ้วน โดยเฉพาะแนวคิดด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยน และ จากการทบทวนดังกล่าว ทำให้ได้ตัวแปรที่จะนำไปใช้เป็นกรอบของการสร้างแบบสอบถาม และ นำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและในเชิงคุณภาพ โดยตัวแปรที่ได้จากการศึกษานี้ สามารถสรุปได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 2.1 กรอบของตัวแปรที่ได้จากการสรุปวรรณกรรม

